

ESZTERHÁZY MIKLÓS UTASÍTÁSA LÁNzsÉRI TISZTTARTÓJÁHOZ.

(1615.)

1.

A minemő bizontalan állapottal vagyunk mostansággal, szükséges, hogy szorgalmatos gondot viseljük mindenekre, és vigyázzunk is. Im azért az esztendőbeli *gabonát* Isten be hagyta takarnunk, kibem mivelhogy fogyatkozást ismerünk, hogy azt újabb fogyatkozás ne talállya: nagy szorgalmatosan kell vigyázni tisztartó uramnak a cséplőkre, hogy jó! kiverjék a szemet és hiven beszolgáltassák. Beszolgáltatván, hogy *frumentarius*¹⁾ is jó gondviseléssel legyen hozzája, Tisztartó Uram, reá való vigyázásod legyen, mertha mi kár ezektől esik, neked ne kezdjék tulajdonítani. S noha Isten másképpen adhatta s kívánnunk sem kell, de a buzának hogy nagy ára leszen, félelmes, s azért is kell jó gondviselésünknek reája lenni. Az eladásában nem kell hirtelenkedni; várjunk Istentől s az üdőtől. Lám gyakorta jó s megyen szolgám énnekem *Munkácsra* s onnét ide, megírhatjátok mint vagyon a buzának ára. Jól-lehet a kit Isten addig megtart, tekintetünknek kell arra is lenni: mint fogja kikelettel mutatni magát a vetés? Kit a jelenvalók látván megítélhetnek, s accomodálhatjátok ahhoz is magatokat; kívül a proventusnak rövid extractusában bővebb jegyzést tettünk.

2.

A *bor* mennyi lehessen, nem tudhatjuk, az Isten keziben vagyon. Mindazonáltal a ti dolgotok az leszen, hogy — vagy sok vagy kevés — szorgalmatosan be takarjátok jó hordókba, hogy a borok meg ne vesz-szenek. S egyik részit a szokás szerint a várba vivén, a többit Lakompakra takarjátok. A ki pedig az-ideki való *czindorffi*²⁾ sáfárságban terem, annak csak abbeli részét kell *Lakompakra* betakarni, aki ezeknek Pon-weinukból megmarad. *Rorbochon*³⁾ annyit kell hagyni, hogy a kissebb akóval, avagy ha az öregebbel is, minden fertálra egy-egy akó jusson a limitáció szerint. Itt Czindorffon is hasonlóképpen kell cselekedni. De meglássad, hogy mind együtt s mind másutt oly emberekre bizattassék a bor, a kik meg ne vesztegessék, kik mind minekünk s mind a szegény embereknek kárt ne tegyenek. Bort is tőlök nem kell foglalni a szegénységtől, hanem abban mi módot tartson tisztartó uram, vagyon ennek előtte adott instructiójában tanulsága felőle. Mivelhogy pedig a szükség

1) Magtárnok.

2) Czinfalvai.

3) Nádasdon (Sopron m.)

naponként nevelkedik, a dézsmaengedéssel most senkinek nem kedveskedhetünk; hanem híven és szorgalmasan szolgáltsd be. Más időben a mikor a mi szükségünk is kevesebb leszen: kérésökkel megnyerhetik. Arra mindazonáltal reá vigyázz, hogy *ha kinek specificae levelében a dézsma* vagy a ki én tölem adatott vagy praedecessorimtól *benne volna*, meg ne vedd rajtok. Mindazonáltal azok is hired nélkül el ne merészkedjék vinni, és megtudjad: közülök kinek mennyi lett?

E bort azért szorgalmasan be takarván, micsoda módot tarts a belőle való dispensációban, feltalárod a *summaria extractusban*, kihez hogy tartsad magadot, kötelezlek.

3.

A jószág *proventusának* beszédésében is szorgalmatos légy, és a mikor minek mi ideje s terminusa, beszédjed. Azzal nem teszesz hamisat a jobbágnak, ha a mivel tartozik megveszed rajta; sőt ugyan nem is jó egyszerismindre halasztani a szegény ember adóját, hanem aprónként kell megvenni rajta és legfeljebb egy holnapot kettőt várván, meg kell kivánni tőle a mivel tartozik. De azonkívül meg ne bántsd őket, sőt oltalmazd, s mikor valamely fél panaszkodni hozzád megyen, eligazítását ne hallaszd s gonosz kedvetlen szóval ne illessed, mert mászszor elődben nem jön; és ugy az ő dolga elmúlik, a mint most is ennyihányan panaszoloknak, hogy gyakori panaszok után is véget dolgukban nem értenek.

4.

Ezenkívül magad hivatalja, már a kire köteles is vagy, hogy mindenben, a miből lehet, a jövedelmet öregbítsed; s csak szorgalmatoskodjál jól a dologban, akármi aprólékból is szörözhetsz pénzt, közel lévén a városok mellett; kiben izgatással eljárnak a sáffárok is, és azokon kívül szolgáltatatsz a jószágban való szabadosokkal is.

5.

A jószág jövedelmét beszédvén, a szolgák fizetésében ilyen rendet tarts: hogy ne adj mindenkor készpénzt nekik, hanem a *summaria extractusban* írt limitatio szerint, a mennyire a bor a mi korcsmánkon kimehetne, és a buzának is a minemű ára itt a szomszéd városokban vagyon, az szerint kell szolgálatjukban adni. És ha melliknek a *szükséges szolgálton kívül* esztendeje kitelnék: először neked tegyenek hírt, és te viszont nekem; hogy a kiket én akarok tartani, maradjanak helyben, — a kiket nem, értsék idején állapotjokat.

6.

A minemő épületet *Lakompakon* kezdtem; abban immár az én elmélkedésemet értitek. Azért az szerint szorgalmatossan continuáltasd. A folyosóját légy azon hogy mennél hamarébb be fődessed, és a kapu között való boltot megboltoztasd; de a mostani boltot ugyan most mingyárást szedjék el, és az én elmélkedésem szerint vegyék alább azt akarom. Azt még ez esztendőben elvégezhetik, s azon pitvarnak a

folyósóruul való ajtaja mellett két felől, proportio szerént, ablakot vágjanak; ezt elvégezvén a többi *pro nunc* ez esztendőben úgy maradhat. Hanem e télen immár *meszet* égettess, és követ hordass annyira valót, a kivel a jövő nyáron a kápolnát és az öreg házbul való szénes házat, a kit csináltatni akarok, megtartván Isten bennünket véghez vihessük. Jóllehet az ács és az kalix snajder az ő dolgokban mind eljárhatnak, fölcsinálván az üvegablakokat. A tischler is, ha mi szükséges dolog ott leszen az új házakban, a télen elvégezheti dolgát; lám kész ajtók vannak, s mind fel csinálhatja ez üdő alatt.

A konyha fölött való háznak gerendákra köll a padlását csinálni, nem úgy mint a többinek, és a konyha kéményét, az szerént a mint én megmutáttam, deszkával valami szépen be köll vonni, hogy úgy lássék, mintha valami kis kamorácska volna ott; és a kémény mellett való ablakot is tovább kell venni, a mint megmutattam. Ha pedig a kőmives hozzá érkeznek, a mint mondtam vala, följebb köllenék a házakot venni, kit a zsindelezetnek fel emelése nélkül is megcselekedhetnek.

Ezenkívül is *pro sua industria* meglátod a mi szükség ott volna, s continuáltasd.

7.

Találd meg *Szentgyörgyi* uramat is és a német szomszédokat is, s légy azon, hogy valami vörös fenyűnek tedd szerit nálok, és a télen hordasd meg, kiből mind *Lakompakon* a kertben, s mind *Czindorfon*, *csatorna kutakat* csinálhassanak.

Az itt való *czindorffi* alsó *tó-gátot* is kikeletre csináltasd meg, és légy azon, hogy e télen az itt valókkal hordass valami *malomnak* való fákot is, és légy azon hogy esztendőre fel állassad a malmot; mert látod magad is, hogy szükséges.

8.

A *boldogasszonyi tót* igen vizessen tartjátok most is. Azért legyen gondviselés reá, hogy száradjon jól meg, és Isten ez jövőendő esztendőt adván érnünk, valami árpát és kölest köll bele vetni. A gátjának a hol mi híja volna, csináltassátok szorgalmatosan meg. A mint láthattam a minemő fával megbélelték volt belől a gátot, igen elveszett helylyel helylyel. Kivetvén annak okáért ami hitván leszen benne, successive légy azon, hogy új fával szépen csináljátok meg, és őszre osztán meg is kellene halasítani, de semmi csuka ivást bele nem kell bocsátani, hanem azon legyetek hogy *ponty ivást* szerezetek.

9.

A *lakompaki majorban* légy azon hogy valami jó vastag három *lovat* szerezz, mellyekel, mikor valami oly contingens dolog nem találkozik, ide ki *Czindorfra* bocsáss és itt szünetlen szántass rajtok. Tarts egy jó kocsist hozzájok, az bánhatik velek, és a mikor szántani kelletik, zselléreket találni mellé, a kik segítsenek neki.

E mellett négy *ökröt* is jót kell szerzeni, avagy ha hat lehet, hatot,

és azokon is vastagon szántass: ne álljanak így a sok jó földek hijában, s vetőre egy két napot segíthetnek a jobbágyság is nekik.

Lakompakon is a *bialokat* ne hevertessétek, találtok dolgot nekik. Ezek mellett szorgalmatoskodjál abban is, hogy valami *tehén* baromnak is tedd szerét mind egyik s mind másik majorban, s bővítsd meg a majorságot, végy valami *juhokat* is, mert ezek hoznának a gazdaembernek jövedelmet. De mind ezeken leszen a gondviselő industriája, kiből kitetszik gondviselése.

10.

Ami a szolgák adósságát illeti, törődöm rajta mint kellett annyira menni, holott az ide való szolgák közül némellyeket *Munkácsrul* is elégitettek; szükség azért, hogy nyilvánban legyen a dolog, számadásodat készítsd el, kiből tessék ki, hogy meg nem adhattad. És ha mi restantia találatik, elégitessenek abbul meg. Interim váraкоzzanak a jámborok, s ne is adj senkinek semmit is abban meg, hanem ha nekem valami specialis commissiómra; bejövén számadásod, tovább aztán mit kellessék a dologgal cselekednünk, értésedre leszen.

11.

Vincze Deáktul a minemő házat elbecsültek *Nyéken*, kit én jóakaratomig *Pápai Mihálynak* engedtem, légy azon egyszer is másszor is fizesse ki belőle, és bocsásd Pápai Mihály kez ben.

12.

Pulyára azon légy Bük Miklós urammal együtt, hogy valami magyar jámbor papot szerezzetek, mivel ez nyavalyás nem maradhat békével közöttök. Ha pediglen ez mostanit *Boldogasszonyba*¹⁾ kellenék szállítani, a minemő házat ott venni akart, meg köll engedni neki hogy megvehesse. Interim azért ott legyen vesztegséggel, míg oda más papot találtok.

Ha visitálni kijön a kalocsai érsek uram, a *derecskai* prédikátort a rossz embert ne szenvedjétek ott, hanem együtt az ő kegyelme akaratjából, küldjétek ki onnét, és más jámbor catholicus papot szerezzetek helyibe: eleiben adván a szegénységnek hogy ahoz tartsanak és ne zugolódjanak érette, mert gonoszul járnak.

A *riczingi* prédikátort csak harmadnapig se szenvedjétek ott, hanem küldjétek ki, ha ki nem menne, hányjátok ki a házbul is és a polgárokat a kik behozták az én hirem s akaratom nélkül, fogd meg őket és el ne bocsásd, míg a prédikátor díját meg nem adják a 40 forintot. Ebben egyebet ne cselekedjél. E mellett lásd meg mennyi proventusa vagy on az ott való parochiának, és annak felét fordítsd a boldogasszonyi pap számára, felét az ott való szentegyháznak épületire, és én számmal mondd meg a boldogasszonyi papnak, hogy minden harmad vasárnap

¹⁾ A mai *Lók* (Sopronmegyében).

oda menjen prédikálni és misét szolgálni. E mellett a mikor így ünnepek esnek is, néha néha oda menjen. A német polgárságnak is meghadd, hogy oda *Boldogasszonyra* tartsanak, mert ha különben cselekesznek, gonoszul járnak.

13.

A *Dankovich János* ellen erigált pört continuálni kell. Beszélvén egymással *Bük Miklós* urammal, praefigálatok egy bizonyos napot neki, és procedaljatok a pörben: mert ha valamiképpen másképpen fordulna is a *szentmártoni* dolog, az nekünk nagy erősségünkre lenne. A szolgabíró által való certificatóriájával talán nem is kellenék élni, hanem csak *Bük Miklós* uram kegyelmeddel együtt irnátok neki, declarálván, hogy ez az én akaratombul volna. Kiről *Bük Miklós* urammal beszélvén, a mi jó leszen a dologban azt cselekedjétek.

A *soproni* barátok kalastromához ígértem egy mut meszet. Azért kegyelmed *prima occasione* küldje meg nekik, és e mellett a minemő borok és buzájok onnét jár: mature megadd nekik.

14.

Itt két felé tekintvén, az én elmenetelem után valami egy hét mulván, együtt *Székely György* urammal, mellé vevén *Georzenich Istvánt* is, rándulj fel *Bécsbe*; avagy ha érthetnéd az ő felsége Bécsben való jövetelét, csak akkor kellenék felmenned, mert akarnám, ha *Ferenczffy* uramot ott találjad. Ilyen dologért kellenék pedig felmenni, hogy az ott való gazda és zselléri semmirekellőül viselik magokat.¹⁾ A gazdátul semmit sem tartnak a zsellérek, untalan veszekednek, sőt akarki jövő járonak szállást ad a házban, és e napokban *profúsz* is vitt házunkra a háznak szabadsága ellen. Ezenkívül kardoskodások, puskalövések történtenek a házban, és már csaknem bordélylyá tették a hitvány emberek. Felmenvén annak okáért kegyelmetek tekintse jól meg ott az állapotot, és törvény szerint lássa meg kegyelmetek: ki vétkes a dologban, és mindeneket igazitson szépen el. A szabót, ha bünösnek találtatik, meg kell büntetni; a gazdának pedig, úgy mint csizmadiának, egyáltalában megmondja kegyelmetek, hogy ott nem szenvedhetem, hanem keressen másutt szállást a jámbor magának. Hanem a házban való gazdaságot kegyelmetek bizza *Ferenczffy* uramra ő kegyelmére, mivel ő kegyelme kért, hogy reája bizzam. A két zsellér, úgymint a gombkötő és a szabó, maradjanak benne megadván az ő vélek való végzése szerint a házbért. E mellett egy *hauz'knechtet* tartunk ott mind a két részről, ki ha elég ember, maradjon benne, ha pedig nem, mást kell helyiben keresni.

Szóljon kegyelmetek *Ferenczffy* urammal is, hogy már ha úgy kell a dolognak lenni, hogy ő kegyelmére bizattassék az ott való háznak gazdasága, kérje ő kegyelmét hogy ne hagyja nyakunkba szakadni, hanem ez esztendei adajokat a zselléreknak is magához vévén, építse meg a

¹⁾ Eszterháznak a *bécsi Wallnerstrasséban birt háza* maig herczegi utódainak birtokában van.

házat; hiszen ha valami felest költene ő kegyelme reája is, megalkuszom én ő kegyelmével.

A barátokhoz is menjen be kegyelmetek, és a ház *taxája* felől való dolgot is végezze el kegyelmetek velek; adtak valami jegyzést ki *Listius* uramnak, kiben esik mireánk ennyihány forint, kit ott jobban megért kegyelmetek.¹⁾ Végére menvén azért, elégítse meg kegyelmetek őket, az nem sokat teszen a mint értem. Kit elvégezvén, miben hagyta kegyelmetek, énnekem meg írja.

15.

A *téglavetőt* megcsináltassátok *Szentmártonnál*, és azon légy, hogy mennél több téglát égethet, égettesse: szükségünk leszen mind a várban, mind *Lakompakon* reája. A minemő *Dankovich* földei pedig ott vannak, megszántasd és bevettesd mi számunkra.

A lakompaki *kertre* szorgalmatos gondviselés legyen, és a mint ez ideig, ez után is minden munkája meglegyen; és legyen azon a kertész, hogy valami szép új füveket hozzon bele.

Im irtam az József bátyjának, hogy valami német papnak szerét tegye; azért ha küld és commendál valamelyet, küldjétek érsek uramhoz, és az ő kegyelme annuentiájából helyeztessétek Szentmártonban. Mindennemő proventusát exquirálván segítséggel kell lenni a papnak hogy az övé meglegyen.

Ugyanezen József bátyja ígért nekem valami szép *képeket*, melyeket ha megküldene, avagy meghozna, légy azon, hogy *prima occasione* szépen összegömbölgötte, papirost csinálván közökben, küldj utánnam.

16.

Bük Lászlóval végeztem, hogy a minemő pénzzel neki adósok voltunk, melyet a *Cziríáky* uram adósságából deputáltunk volt, ki, hogy bizonyos ideig meg ide adja kölcsön. Légy érette annak okáért, hogy *Cziríáky* uramtul vedd kezedhez azt a pénzt, és ez mellé a deputáció szerént tedd szerit magad is 100 forintnak, s a *lindvai* tisztartó is szerit teszi 100 forintnak és kezedhez küldi. És így kezében adván *Bük* Lászlónak az 500 forintot, azon okoskodjál hogy circa 8. aut 10. *Novembris Munkácsba* legyenek vele; mert énnekem akkortáiban leszen szükséges a pénz. Ebben ugyan kérlek egyebet ne cselekedjél.

¹⁾ *A wallnerstrassei ház*, („so etwan zwei Häuser gewesen, gelegen zu Wien in der Walchstrass, zwischen Herrn Ruediger von Stahrnberg und Leopolds Grabmer Häuser; davon man jährlich dient den ehrwürdig und geistlichen Hr. unserer lieben Frauen Gotteshaus zum Schotten in Wien, von dem einen Haus 24 Pfenninge und von dem andern Haus 8 Pfenninge an St. Michaelstag zu Grunddienst und nicht mehr.“) *mindössze 30 fillér évi telekadót fizetelt a skót benzéseknek.* A kettős bécsi házat szintügy, mint a Sopronmegyében fekvő *lánzsér-lakompaki* szép uradalmat, *Oláh Miklós* esztergomi érsek szerezte. A skót barátok telekkönyvében az ő nevéen állt „in Nutz und Gwöhr geschrieben, und von seiner fürstl. Gnaden an Johannem und Stephanum auch Sophia und Agnes Liszti (Sohn & Töchter der edlen Frau Lucretia Liszti geborn Oláhin), und an Frau Helena Oláhin auch Christoph & Ursula Császár kommen.“ *Oláh-Császár* Orsolya, *Dersffy* Ferenczné, örökrésze az ő leányára *Orsolyára* szállott, ki első (gyermektelen) házasságában *Mágócsy* Ferencznek volt a felesége, megözevgyülvén pedig *Eszterházy Miklóshoz* ment férjhez.

A *kárpitokat* és *sönyegeket* mindenütt a házakban le szeded, és megráztatván őket tedd viszont a *tárházban*, de oly helyre, hogy a féreg meg ne bántsa.

A *parochiák* jövedelmét mindenütt inquireljad, és meglássad, hogy a polgárság azt magok számára ne fordítsák.

Ezenkívül a mi oly aprólékos dolgod eggyütt is másutt is találkoznék, azon leszen szorgalmatos vigyázásod és gondviselésed.

Ezeket pedig a megírt dolgokat úgy viseld előtted, hogy fogyatkozás benne ne essék, mert te kezded kárát vallani.

Nicolaus Eszterházi m. pr.

(*Memoriale seu instructio particularis pro provisoro Jeremia Szepsy, a kismartoni hercegi főlevéltárban.*)

Közli Dr. Merényi Lajos.